

Informatie

voor patiënten over de
behandeling van borstkanker met
het medicijn Femara®

Femara®
(letrozol)

Inhoudsopgave

Introductie	3
Borstkanker	4
Hoe ontstaat borstkanker?	
Wat gebeurt er als een tumor is ontstaan?	
Hoe groeit borstkanker?	
Wat is een hormoon?	
Wat is oestrogeen voor een hormoon?	
Waar en hoe worden oestrogenen gemaakt?	
Welke behandelingsmogelijkheden zijn er?	
Wat is Femara®?	6
Hoe werkt Femara®?	7
Vragen rondom de behandeling met Femara®	8
Hoe moet ik Femara® innemen?	
Wat moet ik doen als ik Femara® vergeet in te nemen?	
Hoe lang moet ik Femara® blijven nemen?	
Heeft een behandeling met Femara invloed op mijn normale leven?	
Welke bijwerkingen kan ik verwachten?	
Waar kan ik zelf op letten?	
Overige wenken	9
Woordenlijst	10
Meer informatie	12

Inleiding

Uw behandelend arts heeft voor de behandeling van uw ziekte gekozen voor het medicijn Femara®, oftewel letrozol.

Waarschijnlijk is het één en ander over uw ziekte en deze behandeling aan u uitgelegd, door uw arts of een verpleegkundige. Misschien bent u daardoor ook al bekend met een aantal onderwerpen dat in deze brochure uitgelegd wordt. Gezien de hoeveelheid aan informatie die u in de afgelopen tijd hebt gekregen, is deze brochure hopelijk een goede manier om uw geheugen op te frissen en om u meer inzicht en duidelijkheid te geven over uw ziekte en uw behandeling.

In deze brochure wordt uitgelegd waarom en wanneer een behandeling met Femara® zinvol kan zijn en wat de werking van Femara® is; tevens probeert deze brochure een antwoord te geven op vragen die bij u op zouden kunnen komen.

Borstkanker

Hoe ontstaat borstkanker?

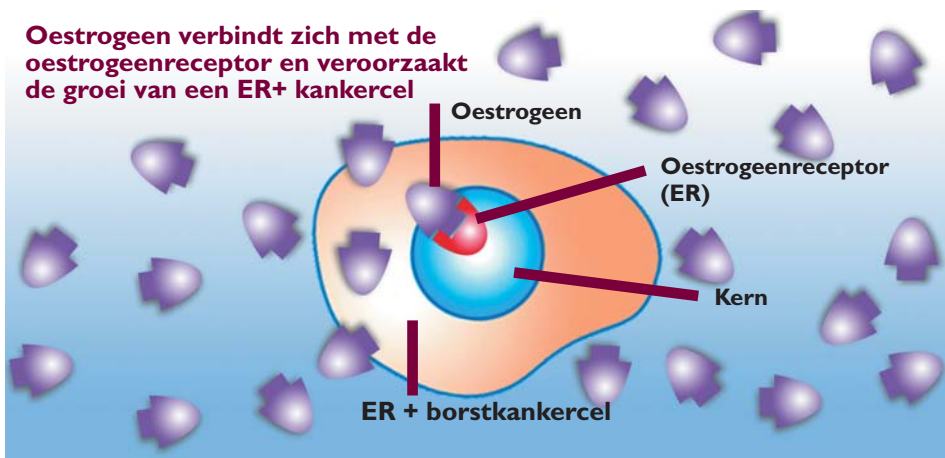
Bij borstkanker is er sprake van een ongeremde deling en groei van cellen in de borst. Deze abnormale cellen blijven zich delen en kunnen uitgroeien tot een tumor, een opeenhoping van kankercellen. Normaal gesproken verzet het lichaam zich hiertegen en wordt een dergelijke ongeremde groei en deling snel in de kiem gesmoord. Als dit echter niet of niet voldoende gebeurt ontstaat er een gezwel (tumor).

Wat gebeurt er als een tumor is ontstaan?

Als de tumor niet behandeld wordt, kunnen de kankercellen zich blijven delen en zal de tumor steeds verder doorgroeien in het omringende gezonde borstweefsel. Wanneer de tumor bij een afvoerkanaal voor weefselvocht (lymfe) en/of het bloed komt, dan kunnen kankercellen zich via dit weefselvocht en/of bloed verspreiden en elders in het lichaam nieuwe tumoren vormen. Dit proces wordt uitzaaiing of metastasering genoemd. De nieuwe tumoren heten metastasen.

Bij borstkanker ontstaan de eerste metastasen meestal in de lymfeklieren, daar waar het weefselvocht uit de borst wordt verzameld. Afhankelijk waar de tumor zich in de borst bevindt, zitten deze aangedane lymfeklieren in de oksel, tussen de borstspieren of achter het borstbeen. Via de bloedbaan kunnen metastasen ook ontstaan in organen, zoals de lever en de longen en weefsels als bot.

De eerste uitzaaiingen die ontstaan zijn meestal zo klein dat ze nog niet waar te nemen zijn.

Figuur 1. Groei van een hormoongevoelige borstkankercel

Hoe groeit borstkanker?

Een tumor heeft een stimulan nodig om te groeien. Bij borstkanker is die stimulan in bepaalde gevallen een hormoon. De tumor heet dan hormoongevoelig. Het hormoon waar het dan om gaat is oestrogeen, een van de vrouwelijke geslachtshormonen. Een hormoongevoelige tumor bevat receptoren, die aan de binnenkant van de cel zitten. Wanneer oestrogeen zich verbindt met een oestrogeenreceptor (ER) wordt het groeiproces van de cel gestimuleerd. Daarom groeien hormoongevoelige tumoren sneller als ze in contact komen met oestrogenen.

Wat is een hormoon?

Hormonen zijn stoffen in het lichaam, die bepaalde functies van het lichaam aansturen. Deze stoffen worden op een bepaalde plek (of op meerdere plekken) in het lichaam aangemaakt en vervolgens via het bloed verspreid door het hele lichaam. Daar waar deze hormonen een effect moeten hebben bevinden zich receptoren voor deze hormonen.

Wat is oestrogeen voor een hormoon?

De oestrogenen behoren tot de vrouwelijke geslachts-hormonen. Ze spelen een belangrijke rol tijdens zowel de puberteit als op volwassen leeftijd. Zo worden de vrouwelijke geslachtskenmerken mede bepaald onder invloed van deze oestrogenen.

Waar en hoe worden oestrogenen gemaakt?

Het grootste deel van de oestrogenen wordt, vóór de overgang, gemaakt in de eierstokken. Tijdens de overgang wordt deze aanmaak blijvend stilgelegd.

Na de overgang maakt het lichaam oestrogenen aan, uitgaande van andere hormonen, de zogenaamde androgenen, die afkomstig zijn uit het vetweefsel, de spieren, de bijniere en de lever. Deze androgenen worden door een enzym met de naam aromatase omgezet in oestrogenen.

Zonder aromatase zouden er in uw lichaam, na de overgang, geen oestrogenen aangemaakt kunnen worden.

Hoewel de totale productie van oestrogenen na de overgang veel geringer is dan daarvoor, is het nog altijd voldoende om de borsttumor en de eventuele uitzaaingen te blijven stimuleren (indien hormoongevoelig).

Welke behandelingsmogelijkheden zijn er?

Tegenwoordig zijn er, meer dan ooit tevoren, heel wat mogelijke behandelingen voor borstkanker, waaronder chirurgische ingrepen, bestralingstherapie, een toenemend aantal medicijnen voor chemotherapie en hormonale therapie. Op basis van het stadium van de ziekte en eventuele bijkomende risicofactoren, zal de behandelend arts hieruit een keuze maken, eventueel als combinatietherapie.

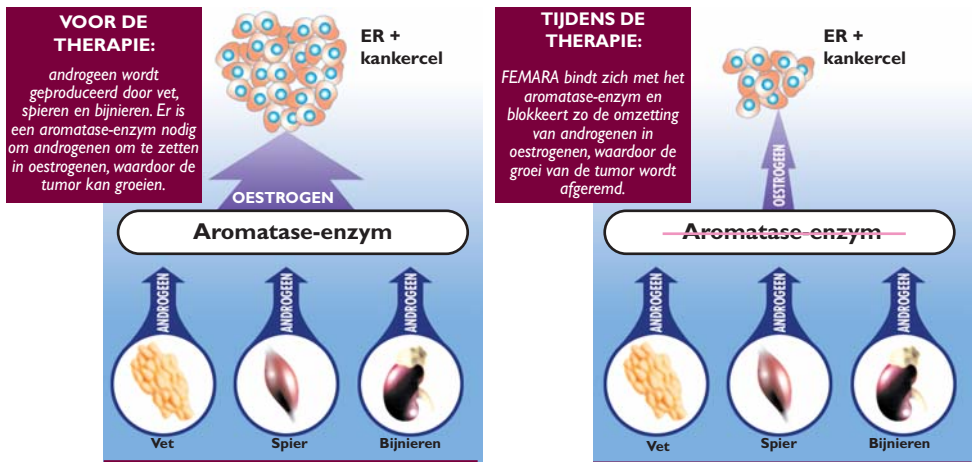
Wat is Femara®?

Femara®, oftewel letrozol, is een stof die deel uitmaakt van een groep van stoffen die aromataseremmers worden genoemd. Het geneesmiddel Femara® betreft een tablet van 2,5 mg, dat gebruikt wordt bij de behandeling van hormoongevoelige borstkanker bij vrouwen die de overgang al gepasseerd zijn (postmenopauzaal).

Hoe werkt Femara®?

Hiervoor is uitgelegd dat, na de overgang, oestrogenen alleen maar gemaakt kunnen worden indien het enzym aromatase actief is. Femara® is een geneesmiddel dat het enzym aromatase uitschakelt. Femara® bindt met het enzym en blokkeert zo de omzetting van androgenen in oestrogenen. Omdat het enzym zijn werk niet meer kan doen, worden er in het lichaam nauwelijks tot geen oestrogenen meer geproduceerd.

Hierdoor zal de groei van de tumorcellen worden afgeremd of zelfs worden gestopt.

Figuur 2. Werkingsmechanisme van Femara®

Vragen rondom de behandeling met Femara®

Hoe moet ik Femara® innemen?

Het medicijn Femara® is een tablet van 2,5 mg dat u één keer per dag moet innemen. Doe dat met wat water of iets anders vloeibaars. Het maakt niet uit of u dat vóór of na een maaltijd doet of op een ander tijdstip. Kies het liefst wel een vast tijdstip van de dag voor de inname, zodat u het medicijn niet gauw vergeet in te nemen.

Wat moet ik doen als ik Femara® vergeet in te nemen?

Mocht u een keer vergeten zijn Femara® in te nemen, maakt u zich dan geen zorgen, en neem de vergeten dosis alsnog in. Wanneer het echter al bijna tijd is voor de volgende dosis, slaat u dan de gemiste dosis over en ga door met de volgende dosis op het gebruikelijke tijdstip.

Hoe lang moet ik Femara® blijven nemen?

Uw arts zal u Femara® laten innemen zolang u er baat bij hebt.

Heeft een behandeling met Femara® invloed op mijn normale leven?

Wie wordt behandeld met Femara®, zou haar normale dagelijkse activiteiten moeten kunnen voortzetten.

Welke bijwerkingen kan ik verwachten?

In het algemeen wordt Femara® goed verdragen. Echter zoals alle geneesmiddelen, kan Femara® bijwerkingen geven. Veel van de bijwerkingen zijn licht tot matig van aard en zelden zo ernstig dat de behandeling gestaakt dient te worden. Ook is het zo dat een aantal bijwerkingen lijkt op overgangsklachten die veroorzaakt worden doordat de hormoonproductie in uw lichaam is stilgelegd.

Een volledige lijst van bijwerkingen staat vermeld in de bijsluiter. De meest voorkomende bijwerkingen zijn: hoofdpijn; vermoeidheid; duizeligheid; misselijkheid; overgeven; maag- en darmstoornissen; toename of verlies van eetlust; verstopping; diarree; zwelling of opgeblazenheid door ophoping van vocht; opvliegers; haaruitval; verhoogde zweetproductie; huiduitslag; spierpijn; pijn aan de beenderen (bijvoorbeeld. armen, benen, rug); ziek voelen (malaise).

Wanneer bijwerkingen optreden kan het nodig zijn dat deze behandeld moeten worden. Neem daarom ook altijd contact op met uw behandelend arts als de bijwerking niet over gaat of wanneer de bijwerking u hindert. Als u denkt een bijwerking te hebben die hier niet vermeld wordt, overleg dan ook met uw arts en/of apotheker.

Waar kan ik zelf op letten?

Om de behandeling zo goed mogelijk te verdragen is het aan te raden om zo gezond mogelijk te leven en in conditie te blijven.

- drink weinig alcohol
- eet veel groenten en fruit
- eet vezelrijk
- drink minimaal 1,5 tot 2 liter water per dag
- neem veel lichaamsbeweging

Overige wenken

- Het is belangrijk dat u de hele bijsluiter van Femara® aandachtig doorleest voordat u Femara® inneemt, ook als u Femara® al langer gebruikt omdat deze nieuwe gegevens kan bevatten.
- Volg zorgvuldig alle instructies die uw arts, verpleegkundige of apotheker u geeft op.
- Als u bijwerkingen constateert die niet in de bijsluiter worden vermeld, licht dan uw arts en/of apotheker in.
- Vertel uw arts over andere geneesmiddelen die u neemt of onlangs genomen hebt, ook die welke u hebt gekocht zonder medisch voorschrift.
- Bewaar Femara® in de verpakking waarin de apotheker het u heeft afgeleverd. Bewaar het buiten het bereik van kinderen en bij kamertemperatuur (beneden 30° Celsius).
- Gebruik Femara® niet na de op de verpakking vermelde uiterste gebruiksdatum.

Woordenlijst

Androgeen

één van de groepen hormonen die men zowel bij de man als bij de vrouw vindt

Aromatase

een enzym dat in het lichaam verantwoordelijk is voor de omzetting van bepaalde stoffen in oestrogenen

Aromataseremmer

een stof die de werking van aromatase verhindert

Bijnier

een boven de nier gelegen kleine klier

Eierstok

de vrouwelijke geslachtsklier

Enzym

een stof in het lichaam die de omzetting van de ene stof in een andere vergemakkelijkt zodat het lichaam de nodige chemische reacties kan uitvoeren

Hormoon

een in het lichaam geproduceerde stof met een specifieke werking op één of meer organen

Hormoongevoelig

cellen die de werking van hormonen nodig hebben om te kunnen groeien

Lymfe

het weefselvocht in de lymfeklieren en lymfevaten

Lymfeklier

een boonvormig orgaan dat lymfevaten met elkaar verbindt en waarin het lymfevocht zich ophoopt

Menopauze

de 'overgang', de periode die het einde van de menstruatiecyclus inluit

Metastase

uitzaaiing, een dochtergezwel ontstaan uit deeltjes van de primaire (eerste) tumor, die door het bloed of lymfe meegevoerd zijn en ergens in het lichaam zijn blijven steken waar ze hun groei en woekering voortzetten

---

Oestrogeen

vrouwelijk geslachtshormoon

Oestrogeenreceptor

een eiwit binnen bepaalde cellen dat zich bindt met oestrogeen

Postmenopauzaal

verwijst naar de periode na de overgang

Premenopauzaal

verwijst naar de periode vóór de overgang

Receptor

een soort 'ontvanger' op een cel die prikkels opvangt en weer doorgeeft

Tumor

een gezwel, een groep kankercellen

Meer informatie

Voor meer informatie over borstkanker, de behandeling van borstkanker, een patiëntenvereniging en/of andere informatie gerelateerd aan kanker, kunt u onder andere contact opnemen met één van de onderstaande organisaties.

Borstkanker Vereniging Nederland (BVN)

In alle activiteiten van deze vereniging staat het bevorderen van het welzijn van borstkankerpatiënten in de meest ruime zin centraal. Daarbij heeft zij als doel hen bij te staan in het krijgen van kwaliteitszorg op medisch en psychosociaal gebied. Dit doet zij met behulp van het aanbod van drie kerndiensten: lotgenotencontact, voorlichting en belangenbehartiging.

Adres: Postbus 8065, 3503 RB Utrecht

Telefoon: 030 - 291 72 22

E-mail: info@borstkankervereniging.nl

Website: www.kankerpatient.nl/BVN/

KWF Kankerbestrijding

Ook kunt u voor meer informatie terecht bij de KWF Kankerbestrijding.

Voor informatie over kanker en o.a. de behandeling ervan, kunt u bellen met de gratis Hulp- en Informatielijn (0800 - 022 66 22), bereikbaar tijdens werkdagen van 10.00 – 12.30 uur en van 13.30 – 16.00 uur.

Adres: Postbus 75508, 1070 AM Amsterdam

Website: www.kwfkankerbestrijding.nl

Integrale kankercentra

Integrale kankercentra zijn regionale netwerkorganisaties die de medische en verpleegkundige beroepsgroepen ondersteunen in de diagnosticering, behandeling, nazorg en verzorging van kankerpatiënten.

Website: www.ikc.nl

Novartis Pharma B.V.

Postbus 241

6800 LZ Arnhem

Tel. 026 – 37 82 100

www.novartis.nl

www.novartis oncology.nl